

ЛЮТНЕВА РЕВОЛЮЦІЯ ТА ПОЧАТОК ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗМІН В ЖИТОМИРІ (1917 Р.)

23 лютого 1917 р. в Петрограді розпочалися мітинги робітників, які з часом переросли у виступи, спрямовані проти війни, економічної кризи та соціальних утисків. Через кілька днів до повсталих приєдналися війська місцевого гарнізону. Таким чином, політичні демонстрації переросли у збройне протистояння (серед повсталих були також і солдати Волинського полку). 27 лютого у Петрограді було створено раду робітничих і солдатських депутатів та тимчасовий комітет Державної думи. 2-3 березня 1917 р. зреклися влади Микола II (за себе та сина) та його брат Михайло, водночас було створено Тимчасовий уряд. Відповідно, російська монархія припинила своє існування та відбулася Лютнева революція.

Житомир відреагував на події у російській столиці досить швидко. Вже 3 березня відбулося екстрене засідання міської думи, на якому голова губернського відділення Союзу земств та міст П. Свенцицький оголосив телеграму від голови тимчасового комітету Державної думи М. Родзянка щодо зміни влади. Міське самоврядування схвально зустріло Лютневу революцію – за пропозицією міського голови А. Півоцького дума надіслала М. Родзянку вітальну телеграму про підтримку Тимчасового уряду [1, с. 254]. 5 березня низка міських та губернських установ опублікували відозву „До населення Волинської губернії”, у якій пояснили громадськості нову ситуацію в державі та закликали спокійно працювати далі [2, с. 47].

Міське суспільство також прихильно оцінило демократизацію державного устрою. Зокрема, 8 березня в Житомирі відбулася демонстрація на підтримку Тимчасового уряду. В ній взяли участь як цивільні, так і військові. Біля будівлі губернського земства на вул. Велика Бердичівська відбувся мітинг [3, с. 2]. Через день відбулася масова польська демонстрація [2, с. 48]. В цілому, можна констатувати різке посилення патріотичних почуттів населення міста та його велику надію на швидкі позитивні зміни внаслідок революції.

На початку березня поступово став формуватися новий адміністративний апарат управління. Зокрема, Тимчасовий уряд ліквідував посади губернаторів та передав їх повноваження губернським комісарам. Їхні обов'язки мали виконувати голови губернських земських управ. Так, у Житомирі комісаром 7 березня було призначено голову місцевої земської управи Б. Лелявського [4, с. 2].

4 березня 1917 р. у Житомирі було створено Раду об'єднаних громадських організацій міста. Її обов'язком була координація дій всіх органів управління міського життя, зв'язок міста з губернським комісаром та Тимчасовим урядом, а також підготовка до виборів до міської думи. Через кілька днів, 7 березня, у приміщенні міської управи відбулися збори представників громадських організацій міста та місцевого військового гарнізону, які обрали міський громадський виконавчий комітет [5, с. 2]. Це було позитивно сприйнято як громадськістю, так і військовими. Зокрема, телеграму з привітаннями Раді надіслав головнокомандувач Південно-Західного фронту О. Брусилів [6, арк. 2]. А вже 9 березня 1917 р. комісією

житомирської Ради об'єднаних громадських організацій були визначені основні принципи формування її складу (ухвалені Радою 11-13 квітня 1917 р.). Зокрема, до участі в Раді запрошувалися представники просвітницьких, наукових, професіональних, економічних, благодійних організацій, воєнно-промислового комітету, Земського союзу, Союзу міст, земства, міського самоврядування, комітетів політичних партій (крім відверто контрреволюційних), житомирських Рад військових та робітничих депутатів, союзів службовців [7, арк. 19-20, 30 зв.]. 9 березня у Житомирі також було створено Раду робітничих та військових депутатів [5, с. 2]. Вже через тиждень вона організувала мітинг робітників та солдат у міському театрі [8, с. 2].

Лютнева революція стала причиною реформування органів міського самоврядування. Вже 3 березня 1917 р. у Декларації Тимчасового уряду про його політичні завдання йшлося про намір провести нові вибори до органів місцевого самоврядування на основі загального, прямого, рівного і таємного голосування, тобто реформувати муніципальні органи [9, с. 518]. Правила виборів гласних дум Тимчасовий уряд схвалив 9 квітня 1917 р. (опубліковано 16, 20 квітня та 4 травня) [10, с. 31]. Самі ж вибори до Житомирської міської думи відбулися 6 серпня 1917 р. [11, арк. 180-181].

Варто відзначити також реформування правоохоронних органів. За постановою Тимчасового уряду, поліцію було передано у підпорядкування губернського та повітового комісарів та згодом (у Житомирі – 9 березня) перейменовано на міліцію. У Житомирі міська міліція діяла під керівництвом міського самоврядування (за постановою губернського комісара) [4, с. 1]. Формування міліції відбувалося, в основному, на базі старої поліції. Так, 11 березня начальник міської міліції С. Бржозовський наголосив на тому, що всі чини колишньої поліції, якщо бажали, могли лишитися на службі [12, с. 17]. Крім цього, до міліції у першу чергу запрошували колишніх військових, демобілізованих за станом здоров'я. 13 – 18 березня в Житомирі було ліквідовано міське охоронне відділення [13, с. 2].

Почало пробуджуватися і національно-культурне життя. Зокрема, у Житомирі відновило свою діяльність товариство „Просвіта”. 7 березня 1917 р. відбулися його перші загальні збори та обрано тимчасову Раду [1, с. 255]. А 19 березня у міському кафедральному соборі було проведено панахиду за Тарасом Шевченком [14, с. 2].

Таким чином, варто констатувати помітні зміни, які спричинила Лютнева революція в Житомирі. У перші ж дні після падіння монархії було реформовано систему державного управління, взято курс на демократизацію міського самоврядування, змінено правоохоронні органи, відновлено український національний рух. Крім цього, революція стала чинником великого патріотичного піднесення міських мешканців.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Костриця М. Житомир: Підручна книга з краєзнавства / Костриця М., Кондратюк Р. – Житомир: Косенко, 2007. – 464 с.
2. Басара Г. Політичне та соціокультурне життя міст Великої Волині на початку української революції / Г. Басара // Історія міст і сіл Великої Волині: Науковий збірник „Велика Волинь”: Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Т. 25. – Ч. 1 / [Голов. ред. М.Ю. Костриця]. – Житомир: ПП М.Г. Косенко, 2002. – С. 44 – 50.
3. Волянсь. – 1917. – 9 мар.

4. Воłyнь. – 1917. – 7 мар.
5. Воłyнь. – 1917. – 8 мар.
6. Державний архів Житомирської області (ДАЖО). – ф. Р-405, оп. 1, спр. 9, 95 арк.
7. ДАЖО. – ф. Р-405, оп. 1, спр. 6, 50 арк.
8. Воłyнь. – 1917. – 16 мар.
9. Декларація Тимчасового уряду про його політичні завдання / Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів / [За заг. ред. А.П. Коцура, Н.В. Терес]. – Київ-Чернівці: Книги-ХХІ, 2008. – 1100 с.
10. Бойко В. Реорганізація міських дум в Україні навесні 1917 р. / Бойко В. // Український історичний журнал. – 2003. – № 4. – С. 29 – 38.
11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ. – ф. 1115, оп. 1, спр. 48, 300 арк.
12. Міліція Житомирщини: історія і сучасність. Фоторозповідь. – Житомир: Волинь, 2007. – 120 с.
13. Воłyнь. – 1917. – 18 мар.
14. Воłyнь. – 1917. – 19 мар.